

Bijna scheepsramp

De TX25 en TX38

De nacht van 18 op 19 november 1970.

Nadat de ferryboot richting Engeland vertrokken is, varen we in de namiddag met een aantal Texelse kotters vanuit het Belgische Oostende richting zee.

Het weerbericht voor morgenochtend is slecht, windkracht 8 tot 9 uit het zuidwesten, later zal de wind ruimen naar het westen. Op het moment staat er geen zuchtje wind, de zee is volkomen vlak, de lucht is grijs en op een denkbeeldige horizon is de avondzon nauwelijks zichtbaar.

De grens van lucht naar water is niet waar te nemen. Op de marifoon wordt van gedachten gewisseld over de te varen koers, richting visgronden. De onderlinge samenwerking onder ons als vissers is uitstekend. Zonder afspraken en met weinig woorden worden de posities ingenomen, varende in westelijke richting. Haringspanvissers zijn we, het is ons werk en ook onze passie.

Er wordt in formatie gevaren om een zo breed mogelijk gebied af te zoeken. Het belangrijkste hulpmiddel om de haring op te sporen is het echolood, een eenvoudig instrument, dat de diepte van onder het schip tot de zeebodem weergeeft, maar ook aangeeft wat zich ophoudt in de waterkolom daartussen. We vissen in span, dat betekent dat we met twee schepen één net trekken. Als er niets gezien wordt op het echolood, wordt er ook niet gevestigd.

De avond valt en langzaam veranderen de bewegende silhouetten van de kotters in lichtjes. Ik heb de wacht, over een paar uur roep ik mijn broer Bram, de schipper, die staat dan de rest van de nacht op de brug. Na deze week nog één week varen en dan blijf ik thuis, we verwachten ons eerste kind. Het is gewoon dat je dan thuis bent tot het kind geboren is. Stalwacht is de gebruikelijke term onder de opvarenden van de vissersvloot. Alleen op de brug, de gekleurde lichtjes op het donkere water, mijn gedachten aan thuis gecombineerd met de spanning van de visserij, zijn ideale combinaties voor een aangename wacht.

Na een paar uur staat Bram naast me, we naderen de gebieden waar we mogelijk scholen haring kunnen verwachten. De haring kent een dag- en nachtritme, overdag

bevinden ze zich dicht bij de bodem, 's nachts zwemmen ze dicht aan de oppervlakte en als we ze vinden laten ze zich meestal makkelijk vangen.

Ik ga nog even lezen in mijn kooi. Ik hou van lezen tussen de bedrijven door. Boeken lezen heb ik geleerd van mijn broer Kees. Het is een verrijking in het zware visserijbestaan, meestal droom ik na enige tijd weg in mijn boek.

Opgeschrikt door het geluid van de scheepsbel schiet ik uit mijn kooi, draai een shagje en snel naar de brug, waar mijn broer wijst op het echolood. Een roetzwarte vlek verschijnt tussen de bodem en de waterlijn. 'Gooi weg,' is het enige wat hij zegt. We laten het net vieren en onze spanmaat komt langs zij. We maken vast en draaien in span rond. Direct vieren we het net in tegengestelde koers, in de richting van de gevonden school haring. Binnen tien minuten vissen we. Overal om ons heen zien we collega's dezelfde handelingen verrichten met als doel een deel van de haringsschool te verschalken.

Op het echolood komt de zwarte vlek weer in beeld, ook bij onze spanmaat. Dat betekent dat het net, dat zich nu achter ons tussen de twee kotters bevindt, midden door de school haring gaat, precies zoals we willen. 'Naar dek, halen,' roept Bram, we vissen nauwelijks tien minuten. Inmiddels rimpelt het water en is de wind wat toegenomen. De staaldraden knerpen op de lier en het net komt op de waterlijn. Het water licht zilver schuimend op ver achter de kotters en wijst op een geweldige vangst. Meeuwen en flitsende Jan van Genten doen zich te goed aan de haring die ontsnapt uit de voorkant van het net.

In rap tempo worden voorzieningen getroffen om de haring zo snel mogelijk vanuit het net sloop te halen. Onze spanmaat komt langs zij en vier van de vijf opvarenden springen bij ons aan boord ter assistentie. Alleen schipper Jack Betsema blijft op zijn schip. We zijn goed op elkaar ingespeeld en binnen enkele uren is het net bijna leeg en de kotter vol.

Ongemerkt neemt de wind toe en ruimt naar het westen. Door het laden zakt de kotter steeds dieper weg en ligt enigszins scheef over stuurboord. Van belang is dat we de haring onderdeks hebben voordat het harder begint te waaien en dat we met de wind op z'n kont met weinig gevaar terug kunnen varen naar Oostende.

Inmiddels neemt de wind snel toe en uit het westen ontstaat een schuimend witte deining.

Een plotselinge golf doet het schip verder zakken en er ontstaat paniek. M'n broer Kees en Kees Mulder weten ternauwernood de mandeksels en het visruimtuik te slui-

ten, een akelige ervaring voor Sam Witte, die op dat moment in het ruim bezig is met de verwerking van de haring. Daarna heerst er totale verwarring. 'Naar de reddingsvloten,' wordt er geschreeuwd.

Ik sta aan de lage kant, onder de stuurhut, diep in het water en kan niet voor of achteruit, hou me stevig vast en zie dat de kotter volledig onder water ligt. Af en toe zie ik de bovenrand van de bakboordreling. Ook beweegt het schip niet meer, een griezelige gewaarwording. Het water stroomt mijn lieslaarzen in en langzaam voel ik het ijskoude water door mijn kleren op mijn blote huid.

Ik kan niet denken, handelen evenmin, mijn kwetsbaarheid maakt me ook niet bang. De totale onmacht, de oneindige watervlakte en de ruige zee overweldigden me, nog weinig besef hebbend van het grote gevaar waarin we verkeren. Sam, in het gesloten ruim, bonkt met de onderkant van een schopsteel tegen het gesloten luik.

Er hangt nog veel los netwerk overboord. Bram probeert de kotter in oostelijke richting te sturen, de wind van achteren is onze redding. Na enige tijd lukt het hem en tergend langzaam ontlast het overtollige water de kotter. Snel bevrijden we Sam uit het visruim en halen het losse netwerk binnenboord.

De schipper heeft gedaan wat moest, maar het grote gevaar was dat het losse netwerk in de draaiende schroef terecht zou komen. Een stuurloos schip is in deze situatie reddeloos verloren. Langzaam komen we bij zinnen en koersen kalmpjes, recht voor de wind, richting Oostende met negen man aan boord. Op de TX38 is alleen nog schipper Jack. Het is onverantwoord om met dit weer de bemanning terug te zetten.

De reis naar Oostende lijkt aanvankelijk goed te gaan, tot we ontdekken dat we water maken in de machinekamer. Vermoedelijk is een gewicht, dat gebruikt wordt voor verzwaring van het haringnet, met het slechte weer door een patrijspoot van de machinekamer geslagen. Het water gulpt naar binnen en staat inmiddels tot de vloerplaten. Het draaiende vliegwiel van de hoofdmotor smakt het water tegen de scheepshuid. Snel zet ik de lenspomp in werking en proberen we het gat met poetslappen en vet te dichten. Het lukt uiteindelijk om het water buiten te houden en langzaam zakt het waterpeil in de machinekamer. De reis verloopt verder zonder grote problemen en in de morgen meren we af aan de visafslag van Oostende.

We bellen naar huis en krijgen te horen dat er na vannacht niets meer van de TX26 "De Tijd Zal Het Leren" vernomen is en dat de kotter als vermist moet worden beschouwd. Een triest verhaal. Vooral voor Sam. Zijn broer Kees is één van de opvarenden van de TX26. Sam vertrekt direct naar Texel. Ik vertel mijn vrouw niets over wat ons afgelopen nacht is overkomen.

's Avonds is het mooi weer en de wind is gaan liggen. De vloot gaat weer varen, maar wij, de TX25 en 38 houden de trossen vast. De toestand van de afgelopen nacht en het nieuws van de TX26 hebben ons dermate aangegrepen dat we eerst tot bezinning moeten komen.

Twee weken daarna heb ik stalwacht. Ik ben maar liefst drie weken thuis. Het kind laat lang op zich wachten. De gebeurtenissen van de zware reis sluimeren voort in

m'n gedachten. Op 28 december wordt onze zoon geboren. Buiten is het windstil, het sneeuwt, een nieuwe wereld wordt zichtbaar.

Jan van Dijk - Oosterend

Op foto links vooraan Kees, Jan in het midden en Hannes van Dijk helemaal rechts. Vader Hannes was overigens deze bewuste reis niet aan boord.

De bemanning van de TX25 in dit volkomen op
waarheid berustende verhaal:
Bram van Dijk, Kees van Dijk, Jan van Dijk, Kees
Mulder en Dirk Kuiper.

De bemanning van de TX38: Jack Betsema,
Sam Witte. Over de andere opvarenden bestaat
op dit moment (nog) geen eenduidigheid.

